

Б. БОЙНАЗАРОВ, Д. ХАЛИМЗОДА, Г. РАЧАБАЛИЕВА

САНЪАТ ВА МЕХНАТ

2

1 ПРОЧИАТ БАҲО АНДАИ КИТОБ

Дӯсти ҷавони ман, Баҳо ва огоҳ бош, ки китоб дар радиои
Модар ва Ватан арзандагӣ ва муқаддасот ба ҳисоб меравад.
Тамоми бузургон, донишмандон ва хирадмандони гузаштаву муосир
китобро яке аз беҳтарин арзишҳои ҳақиқатиндагӣ, дониш, оғоз «аниси
кунчи танҳой» ва «фурӯғи субҳи доноӣ» пиндоштаанд.

Китобе, ки дар даст доред, бо заҳмати ниҳоят зиёд аз чоп
баромадааст. То дар ин шакли ниҳоят зебо ва мазмуни баланд ба
дасти Шумо расидан муаллифон, ҳуруфчинон, рассомон,
саҳифабандон ва поширон ранҷи бисёре кашидаанд, маблағи зиёде
сарф кардаанд. Бинобар ин ба қадри меҳнати онҳо расидан камоли
боодобист. Китобро аз ҷу муқаддас донед, чун гавҳараки ҷашм оғоз
эҳтиёт намоед. Китобро бо шавқу завқ ба андозаи талабот созад, аз
мундариҷаи он донишатонро афзун гардонед ва ба ҳамаи арифату
соҳибхирад шавед!

Бидонед, ки китобхонию китобдӯстӣ ин ҳаққатман ба
қуллаи мурод мерасонад, мартабаашро дар ҳамаи ҳаёт баланд
мебардорад, ӯро ҳимматбадану қадршинос мегардонанд. Шумо ба
Ватан, ифтихори Тоҷикистони азиз, дӯст донаи ҳақиқатиндагӣ
канори он сӯрошуст мутолиа кардани китобро ба ҳамаи арифату
мазмуни мазҳабӣ, он ба даст меояд.

Ба Шумо, дӯсти ҷавони ман, дар роҳи омӯзиш, азхуднамоӣ
арзишҳои бузурги инсонро муваффақиятҳо тамоми дорам.

Бо эҳтиром
Президенти Ҷумҳурии
Тоҷикистон

Э. Раҳмонов

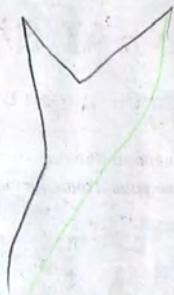
ПРЕЗИДЕНТИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ЭМОМАЛӢ РАҲМОҶОВ

25.10.2003

47.5-70

0772

Наврузова
Мамрудова

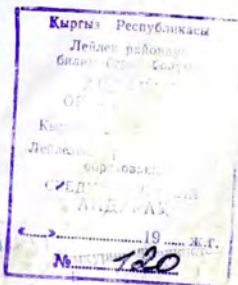
5

Бойназаров Б., Ҳалимзода Д., Раҷабалиева Г.

САНЪАТ ВА МЕҲНАТ

Китоби дарси барои синфи 2

Бо қарори Коллегии Вазорати маорифи
Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсия кардааст

ПИК «Офсет»
2001

Б. Бойназаров, Д. Ҳалимзода, Г. Раҷабалиева. -
Санъат ва меҳнат. Китоби дарсӣ барои синфи 2. «Офсет»
 с.2000. 96 саҳ.

Муаллимони муҳтарам!
 Хошишмандем фикру мулоҳизаҳои хешро оид ба мавзӯҳои китоби мазкур ба
 нишони 734024. ш. Душанбе, кӯчаи Айни, 45. Пажӯҳишгоҳи улуми педагогии Тоҷикис-
 тон ирсол намоед

Ин китоби дарсӣ бо кӯмаки Бонки Умумиҷаҳонӣ интишор гардидааст
 Хонандаи азиз!

Китоб манбаи донишу маърифат аст, аз он баҳравар шавед ва онро
 эҳтиёт намоед. Кӯшиш намоед, ки соли хониши оянда ҳам ин китоб бо намуди
 аслиаш дастраси додари хоҳарҷаҳоятон гардад ва ба онҳо ҳам хизмат кунад.

Истифодаи иҷоравии китоб:

№	Ному насаби хонанда	Синф	Соли таҳсил	Ҳолати китоб (баҳои китобдор)	
				Аввали соли хониш	Охири соли хониш
1	Обидов Бадривдин	2 ^н синф	2005	Нав	
2	Наврӯзови Ширин	2 ^н синф	2006	Нав	
3	Исломов	2 ^н синф	2006	Нав	
4	Мамадашқов	2 ^н синф	2013	Нав	
5	Мумонова	2 ^н синф	2008		

ДАРСИ 1

САӒӒАТ

Шароити маҳали мактаби худро ба ҳисоб гирифта саӒӒатро ба нақша гиред. Масалан, ба ферма, боғ ё беша, корхонаю завод. СаӒӒатро аз шиносшавӣ бо пешқадамони истеҳсолот ташкил кунед.

Дар бозгашт чизҳои лозимӣ (баргу поя, тухми растаниҳо, матоъ ва ғайра) ҳамъ оварда дар корҳои амалӣ истифода баред. Натиҷаи саӒӒат ва таассуроти худро нависед.

ШАКЛИ II. Вобаста ба шароити маҳал макони саӒӒатро интихоб кунед. Ба табиати атроф нигаред ва дар хотир гиред, ки барги дарахтон дар ин фасл чӣ гунаанд? Чаро тирамоҳи заррин мегӯем?

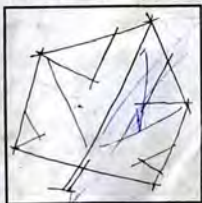
Баргери интихоб кунед ва аз рӯи тартиби зерин онро тасвир намоед:

1. Бо ёрии хати ёрирасон нишон додани ҳаракати хат ва тарзи ҷойгиршавии расм дар рӯи қоғаз (расми 1).

2. Бо хатҳои нарм (мулоим) тасвир намудани шакли асосии барг (расми 2).

3. Бо ранг тасвир кардан ва дуруст ҳис намудани тобиши рангҳо (расми 3).

4. Бо ранги зард омехта кардани ранги сурх, то дараҷае, ки вазни торикиро нишон дода тавонад (расми 4).

Расми 1

Расми 2

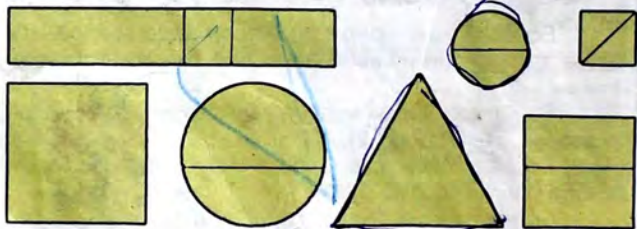
Расми 3

Расми 4

ДАРСИ 2 КОРҶОИ ОРОИШЌИ

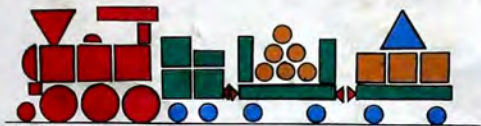
ШАКЛИ 1. Андозаҳои зеринро тайёр кунед.

Онҳоро ин тавр ҳосил мекунад:

Аз шаклҳои буридаатон чунин маводҳоро созад:

ДАРСИ 3

ШАКЛУ СҶУРОБСОЗӢ БО ӢРИИ ЧИСМҲОИ ТАБИӢ

ШАКЛИ 1. Аз ҷисмҳои табиӣ шакли қайқ ва санг-пуштро созад.

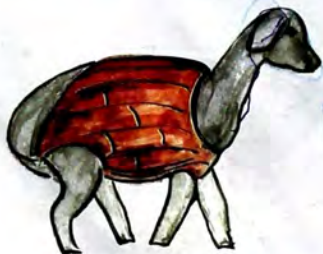
МАСОЛЕҲИ КОРӢ: пӯчоқи чормағз, пластилин ё гил, қоғаз, чӯбча.

Тартиби иҷрои кор: чормағзро ба ду ҷисса ҷудо кунед. Аз ҷиссаи асосӣ қайқча ва аз ҷиссаи дигараш косаи сангпуштро созад. Ба ҷои бодбони қайқ аз қоғаз истифода карда онро аз пластилин ё гил ба паллаи чормағз часпонед. Ба инобат гиред, ки порчаи қоғаз аввал ба чӯбча гузаронида мешавад.

Ҳангоми сохтани сангпушт низ аз гилу пластилин истифода баред.

ШАКЛИ II. Бо ёрии пӯчоқи чормағз чунин қисмҳоро сохтан мумкин аст:

ДАРСИ 4 **ТАЙЁР КАРДАНИ ГҶШАИ СИТОРАЧА**

Гӯшаи ситораҷаи сохтаатонро ба ёд оред. Кӯшиш кунед, ки қисмҳои ихтироъ кардаатон шинаму дақиқ бароянд.

Расми 1

Расми 2

Дар рӯи доирачаи якум рақамҳоро навишта, аз та-
рафи рости он дастачае часпонед (расми 3).

Расми 3

Дар қисми болои сатҳи доирачаи дуюм даричае буред
(расми 4).

Расми 4

Доирачаҳоро болои ҳам гузошта бо тире онҳоро
пайваст кунед (расми 5).

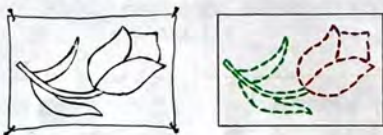
Расми 5

Дастаро чарх занонед, рақамҳо намоён мешаванд.

ДАРСИ 8

ГУЛДҶҶЙ ДАР РҶИ МАТОЪ

Як порча матои сафедро интихоб намуда, дар рӯи он расми гулуро тасвир намоед (*расми 1*).

Расми 1

Акнун риштаҳои рангаи мувофиқ интихоб карда, онро гулдҶҶЙ кунед.

Писарбачаҳо имкон доранд чунин гулҳоро аз қоғази ранга ё ранги моеъ дар рӯи муқоваҳо ин тавр акс намо-янд (*расми 2*).

Расми 2

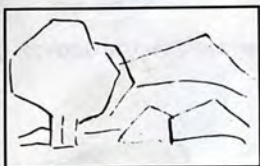
ДАРСИ 9

ТАСВИРИ МАНЗАРАИ ФАСЛИ ТИРАМОЪ

1. Дар рӯи қоғаз нишон додани уфуқ ва ҷудо на-мудани ҳамворӣ.

2. Тасвир намудани манзара дар шакли умумӣ бо ёрии хатҳои мулоим.

3. Бо ёрии рангҳо (қалами ранга ё ранги моеъ) тасвир намудани манзара.

ДАРСИ 10 **МЕВАЮ САБЗАВОТ**

Гили оддӣ ё равшанӣ (пластилин)-ро молиш дода чунин шаклҳоро ҳосил намоед (расми 1, 2).

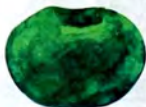

Расми 1

Расми 2

Ба шаклҳои ҳосилкардаатон қисмҳои зарурӣ (думча, барг)-ро илова кунед.

Расми 3

Расми 4

Баъди хушконидаан (гилин бошанд) онҳоро бо ранг оро диҳед (расми 5, 6).

Расми 5

Расми 6

ШАКЛИ ДУЮМ (тасвир созед!)
Тасвири сабзавот ва мевачот

ДАРСИ 11-12

ТАСВИРИ ПАРВОЗИ ПАРРАНДАГОН

Тасвири паррандагон яке аз мавзӯҳои дӯстдоштаи мактабиён аст. Шумо метавонед, ин тасвиrho ба ҳайси тасаввурот ва ё истимои сӯҳбати омӯзгор қаламдод кунед.

Расмро тавре созед, ки парвози паррандагон дар ҳавои софу манзараи кӯҳсор аён бошад. Кӯшиш кунед, ки тасвири паррандагон дар масофа ва ҳаракатҳои гуногун ба чашм бирасад. Сипас, бо рангҳои муносиб тасвиrho ороиш диҳед.

ДАРСИ 13

АЗ ЧИСМҲОИ ТАБИӢ СОХТАНИ СУРОБИ ҲАЙВОНОТ

Ҳайвонотҳои хонагиро номбар кунед ва фарқи онҳоро гӯед.

Нишонаҳои зерин ба кадом ҳайвон хосанд? Чашмони равшани зардча, гӯшҳои барҷаста ва думи дарози майли боло дошта, нохунҳои ханҷарию дандонҳои реза ва хусусан мӯйлабчаҳо.

Расми 1

Чунин шакли гурбачаро аз гилу пластилин, сабзию картошка ва ғайра сохтан мумкин аст (расми 1).

ШАКЛИ 2. Бо ёрии меваи дарахти сӯзанбарг чунин сӯрбро сохтан мумкин (расми 2).

Расми 2

Ба сифати узвҳо (пой, гӯш, бинӣ, думу чашм, аз гилу пластилин истифода баред.

Хукбачаро бошад аз пӯчоқи тухм сохтан кулайтар аст (расми 3).

Расми 3

ДАРСИ 14

ЧАМЪОВАРИИ ТУХМИҲО

Дар маҳалли шумо кадом навъи растаниҳо парвариш меёбанд? Оё шумо мушоҳида кардаед, ки тухмиҳоро чӣ тавр интихоб мекунанд? Онҳоро чӣ гуна нигоҳ медоранд?

Тухмиҳои ҷамъовардаатонро дар халтачаҳои коғазин ё матоъгӣ нигоҳ доред.

Шумо имконият доред аз тухмиҳои ҷамъоварда-атон шаклҳои гуногун ихтироъ намоед. Масалан ин тавр:

1. Аз тухми лубиё (расми 1).

Расми 1

Пластилин ё гилро бо шакли парранда дароварда, пас дар рӯи он тухмиҳоро зич мегузорем (бо ёрии ширеш).

2. Бо нахӯд (расми 2).

Расми 2

Бо сатҳи рӯи кӯзача гил ё пластилин часпонда он гоҳ донаҳоро ҷойгир намоед.

ДАРСИ 15

НАҚШУ НИГОРИ МИЛЛӢ ДАР РӮИ МАТОЪ ВА ГУЛДӢЗИИ ОНӢО

Аз дарсҳои математика сохтани шаклҳои геометрӣ ба ёд оварда, дар рӯи матоъ нақшу нигори миллиро бо тартиби зерин тасвир намоед:

1. Ба воситаи хатҳои ёрирасон кашидани давра ва ба қисмҳои баробар тақсим кардани онҳо (расми 1).

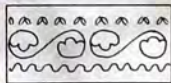
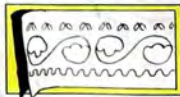
2. Аз рӯи нуқтаҳо пайваст намудани элементҳо ва мароқовар нишон додани ҳаракати ҳосилшавии хатҳо (расми 2).

3. Бо рангҳои муносиб иҷро кардани кор.

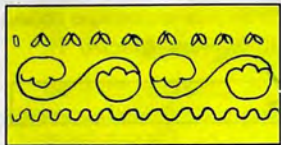
4. Бо ришта (абрешим) иҷро намудани супориш.

Расми 1

Расми 2

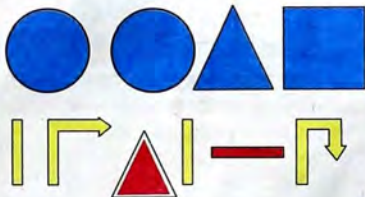
Расми 3

Расми 4

ДАРСИ 16 АЛОМАТҲОИ РОҲ

Аз қоғазҳои ранга шакл ва аломатҳои зеринро со-
зед.

Онҳоро ба ҳам васл намуда, аломатҳои зеринро тай-
ёр кунед.

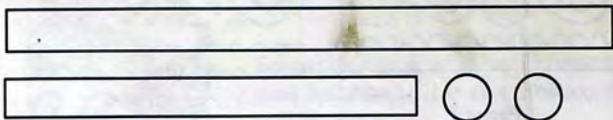

ДАРСИ 17 ЧАРОҒАКИ РОҲНАМО

Ҳаракати автомобилҳоро мушоҳида кардаед? Ча-
роғак чанд ранг дорад? Рангҳо чиро ифода мекунад?

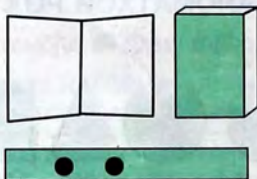
Аз нақшҳои зерин истифода бурда ҷароғакро созад.

1. Буридани тасмаҷаю доираҷаҳо (расми 1).

Расми 1

2. Тайёр намудани ғилофа (расми 2).

Расми 2

3. Васл кардани тасмаҷаю доираҷаҳо (расми 3).

Расми 3

ДАРСИ 18

ҶАМЪОВАРИИ ҲОСИЛ

Ба инобат гиред, ки дар маҳали шумо вақти ҷамъоварии кадом зироат расидааст.

Дар чидани мева, аз ҷумла себу шафтолу, олуя зардолу аз сабад, дар ғунучини помидору бодиринг, турбу карам аз қуттиҳои ҷӯбин ва дар ғунучини картошка бошад аз сатил истифода бурдан қулайтар аст.

Дар хотир гиред, ки вазни қуттиҳои пуркардаатон аз 3-4 кг зиёд набошад.

Ҷамъоварии ҳосилро баъд аз дарс ба калонсолон (ба тариқи ёрӣ) идома диҳед.

ДАРСИ 19

ТҶҲФА БА КАЛОНСОЛОН

Оё ба ҳисоб гирифтаед, ки пеш аз идҳо ба волидон чӣ тӯҳфа хоҳед кард?

Табиист, ки барои падару модар тӯҳфаи олии ин баҳри “5” мебошад.

Боз шумо имконият доред чунин тӯҳфа сохта тақдим кунед:

Расми 1

ДАРСИ 20

БО ЁРИИ РИШТА СОХТАНИ ШАКЛҲОИ ДИЛҲОҶ

Ба воситаи ресмон лӯхтакчаю шаклҳои гуногун ҳосил кардан мумкин аст. Масалан, аз ресмонҳои та-нидашуда чунин шаклҳо месозем:

Чуноне ки аз расм маълум гашт узвҳо аз рӯи андозаи муайян тайёр мешаванд (расми 1).

Расми 1

Кӯшиш кунед, ки ранги ришта ба ранги (пӯст ва мӯй) шакли сохташаванда мувофиқ ояд. Масалан, мӯй сиёҳ, дандонҳо сафед, дастон қаҳвагӣ ва ғайра.

ШАКЛИ ДУЮМ. Якчанд чӯбчаи мувофиқ, аз тугма ё тангаеро интиҳоб карда бо ёрии матоъи сафед ва ришта онҳоро ин тавр пайваст созед.

Пас ду, се намуди риштаҳои ранга (пила)-ро интиҳоб намуда, онҳоро гирдогирди доирача печонед, ки “рӯй” ҳосил шавад (расми 2).

Расми 2

Дар охир бо ёрии риштаҳои сиёҳ ба вай “мӯй” илова карда ба танаш куртача пӯшонед (расми 3).

Расми 3

ДАРСИ 21

ТАСВИРИ РАСМ ДАР МАВЗӢИ “ҲОСИЛИ ФАРОВОН”

1. Ҷойгиршавии шакли умумии қисмҳо дар расм.
2. Эҷодкорона дар расм нишон додани шаклҳои асосии қисмҳо ва равшан намудани ҳаракати хатҳо.
3. Мувофиқи шаклу сурати меваҳо интихоб намудани рангҳо

ДАРСИ 22

БОҒТАНИ САБАДЧА

Як доирача ва якчанд тасмачаҳои гуногунандоза бурида тайёр кунед (расми 1).

1. Бо ёрии хатҳои ёрирасон нишон додани ҳаҷми умумӣ (нуқтаҳо).
2. Тасвири хатҳои доирашакл ва офаридани шаклҳои асосӣ.
3. Ба воситаи доираҳо ба ҳам пайваस्त намудани қисмҳо.
4. Интиҳоби ранг ва оро додани зарф. Мувофиқи расмҳои зарфро аз гил созад.

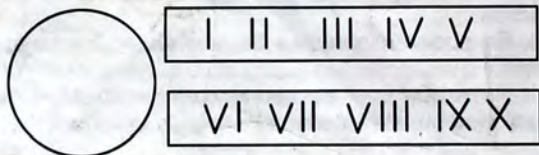

ДАРСИ 26

СОХТАНИ МОДЕЛИ СОАТ

Тартиби сохтани соатро ҳанӯз дар синфи якум омӯхтаед. Акнун имконият доред сохтани моделҳои соатро

интихоб намоед, ки дар онҳо элементҳои нав чашмрас бошанд. Масалан, интихоб рақамҳои римӣ (расми 1).

Расми 1

Қисмҳои соатро дар алоҳидагӣ ин тавр месозанд: (расми 2).

Расми 2

Қуттии (корпус) соатро ин тавр сохтан мумкин аст. Порчаи картони нафисро гирифта рӯи онро оро медиҳем (расми 3).

Расми 3

Акнун қисми ҳосилшударо ба шакли доира медарорем (расми 4).

Расми 4

Дар рӯи он рақамҳо ва акрабақҳо, дар қисми қафо дастаҳоро васл мекунем (расми 5).

Расми 5

ДАРСИ 27

ТАСВИРИ БАРГҲОИ ЗАРРИН

Метавонед аз рӯи баргҳои заррини гуногун ранги дарахтонро эҷодкорона бикашед. Расмро тарзе тасвир намоед, ки баргҳо дар дарахтон барало овезон бошанд. Инчунин рангҳоро тавре интихоб намоед, ки зебой ва ҳамбастагии рангҳо равшан назаррас гарданд.

ДАРСИ 28

ПАРВАРИШИ РАСТАНИҶОИ ХОНАГӢ

Якчанд зарфро аз об пур карда, ба даруни онҳо қаламча (хадрача)-и растаниҳоро гузored.

Баъди пайдо шудани решачаҳо онҳоро ба зарфҳои хокдор кӯчат намоед. Растаниҳои хонагиро дар хок ва ҳам дар об парвариш кардан мумкин аст. Нилуфар, эвкалипт ва тугмачагулро дар об мепарваранд. Хори кактус, алоз (уд), ҳиногул, хуррам ва ғайраро дар хок мепарваранд.

ДАРСИ 29

“МО ТИРАМОҶРО ТАСВИР МЕКУНЕМ”

Ба боғ рафта мушоҳида кунед, ки ранги дарахтон (баргу мева) чӣ гуна тағйир ёфтаанд?

Яке аз он меваҳоро интихоб намуда, бодикқат аз назар гузаронед, ки тана, хадра (навда), барг, мева ва ғайра чӣ гунаанд. Аз ҳамдигар бо кадом шаклу ранг фарқ мекунанд.

Пеш аз тасвир рангҳоро муайян кунед. Нурпошии офтобро низ аз хотир фаромӯш накунад.

Акнун аз ҳаракатҳои зерин истифода карда расми дарахти лурмеваеро тасвир созед.

ДАРСИ 30

МЕТРИ ҚАТШАВАНДА

Аз картони нафис чунин тасмачаҳоро тайёр кунед (10 дона), (расми 1).

Расми 1

Фосилаи ҳар як сантиметрро муайян намоед (расми 2).

Расми 2

Рақамҳоро навишта тасмачаҳоро ба қалами ранга ё ранги моеъ ранг намоед (расми 3).

Расми 3

Тасмачаҳои ҳосилкардаатонро бо ҳам пайваст на-
муда, метри қатшаванда ҳосил намоед (расми 4).

Расми 4

ДАРСИ 31

ТАСВИРИ ЭҶОДКОРӢ

Аз силки баргҳо шаклҳои гуногуни ҳайвонот, пар-
рандагон ва ҳашаротро бисозед. Барои ин кор баргҳо-
ро рӯи коғаз бичаспонед. Сипас, миқдори муайяни ши-
решро бо мӯқалам ба рӯи барг бимолед то хушк шавад.
Агар дар тирамоҳ аз хазони дарахтон истифода баред,
намунаҳои зебо пайдо мешаванд.

ДАРСИ 32

ГУЛДҶЗӢ

Нақши офтобро рӯи порчаи матоъ тасвир карда,
бо ресмони зард (пила) гулдӯзӣ кунед (расми 1).

Расми 1

Ҳамин тавр шакли олуру бо риштаи қаҳваранг ё сурх дӯхтан мумкин аст.

ДАРСИ 33

ТЕАТРИ ЛҶХТАК

Шумо аз китоби “Хониш” ва дигар китобу маҷаллаҳо, афсонаю ҳикояҳои бисёр хонда, борҳо ба кинои театри лӯхтак рафтаед.

Оё “ҷуссаи қаҳрамонон”-и афсонаҳо ва сару либоси онҳоро худатон сохта метавонед?

Аз расмҳои зерин истифода баред, “қаҳрамонон” ҳосил хоҳанд шуд.

1. Тайёр кардани қисмҳо.

2. Васли қисмҳо (узвҳо) ва сохтани шакли сӯробҳо.

ДАРСИ 34

ТАСВИРИ ХОНА ВА ДЕҲА

Дар расми зер хона ва дарахтон нишон дода шу-
дааст. Шумо метавонед манзараҳои мухталифро тас-
вир кунед. Кӯшиш намоед, ки нафосати тасвири хатҳо
дар ҳамбастагии рангҳо эҷодкорона акс гардад. Си-
пас бо қаламҳои ранга ё ки бо рангсmez расмро тарзе
тасвир созед, ки ҷиҳатҳои зебоии он коста нагардад.

ДАРСИ 35

ЁРӢ ДАР ҶАМЪОВАРИИ ҲОСИЛ

Ба ҳисоб гиред, ки дар маҳали шумо мавсими гуногунани кадом навъи зироат ё меваҷот фаро расидааст?

Меваҷот, аз ҷумла, ангуру себ, анору олуру дар чӣ гуна зарф меғундоранд?

Чаро помидорро дар қуттиҳои ҷубини нисбатан хурд (10 кг) ҷой медиҳанд?

Дар вақти ёрӣ аз хотир набароред, ки зарфҳои нисбатан вазнин (аз 5 кг боло)-ро бо рафиқ бардоштан мумкин аст.

Нисбати мавзӯи "Ёрӣ" расме тасвир намоед.

ДАРСИ 36-37 **БОЗИЧАҶОИ ОРОИШӢ**

Ба мақсади оро додани арчаи солинавӣ сохтани бозичаҷоеро интиҳоб намудан лозим аст, ки шавку завқ нисбати онҳо зиёд бошад. Доирачаю квадратҳо, ситора-чаю зарраи барфакҳо, шакли сабзавоту мевачот, бод-безаку заврақчаҳо, занҷираю фонусчаҳо аз қабилӣ чунин маводи ороишианд (расми 1).

Расми 1

СУПОРИШИ ЯКУМ: Чунин квадратчаҳо бурида, пас онҳоро дар як ришта гузаронед, шадда ҳосил мешавад (расми 2).

Расми 2

Аз доирачаҳо низ чунин шаддаҳо месозанд (расми 3).

Расми 3

СУПОРИШИ ДУҶОМ: Тасмачаҳои коғазини гуногун-рангро ба таври зерин печонед, занҷир ҳосил мешавад.

ДАРСИ 38 СОХТАНИ ЛИФОФА

Лифофаҳоро дар шаклу ҳаҷмҳои гуногун сохтан мумкин аст.

Аз ҷумла, лифофа ҳамчун чузъгир ба мақсади нигоҳ доштани шаклҳои геометрӣ истифода мешавад.

1. Аз коғаз буридани шакли квадрат (расми 1).

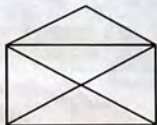
Расми 1

2. Муайян намудани хатҳои қатшаванда, бурриши кунҷҳо (расми 2).

Расми 2

3. Пайвасти гӯшаҳо ва истифодаи он (расми 3).

Расми 3

Лифофаро барои ҳифзи асбобҳои айёни (шаклҳои геометрӣ) истифода баред.

ДАРСИ 39

АРҒУНЧАК

Ба расм (расми 1) нигаред ва гӯед, ки оё дар чунин арғунчак (ё шакли дигараш) бозӣ кардаед?

Расми 1

Арғунчакро ин тавр сохтан мумкин аст.

1. Сохтани сутунчаҳо (расми 2).

Расми 2

2. Сохтани тирчӯб (расми 3).

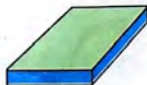

Расми 3

Тайёр кардани таҳқурсӣ (расми 4) ва тахтачаи нишаст (расми 5).

Расми 4

Расми 5

Акнун қисмҳоро ҷо ба ҷо гузошта аргунҷак созад.

ДАРСИ 40

ШАКЛУ СУРОБСОЗӢ АЗ СИМ

Шаклҳои (фигураҳои)-и геометрии дар дарси математика омӯхтаатонро ба хотир оред.

Бо ёрии сими печон (спиралшакл) шаклу суробҳои дилхоҳро сохтан мумкин аст. Сими печонро ин тавр тайёр кунед:

Сими борики мисин, пӯлодин ва ғайраро интиҳоб намуда, онро гирдогирди мехча печонда печакҳои дилхоҳатонро ҳосил намоед (расми 1, 2).

Расми 1

Расми 2

Акнун бо ёрии печакҳои ҳосилкардаатон шаклҳои дилхоҳатонро созед (расми 3, 4).

Расми 3

Расми 4

Бо ин усул метавонед, шакли зарфҳо, асбобҳо, олотҳо, бозичаҳо ва ғайраро созед.

ДАРСИ 41

ТАСВИРИ МАНЗАРАИ КЌҲСОР

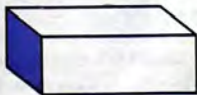
Дар расм манзараи кўҳсор, харсангҳо ва дарахтони қатор хеле хуб тасвир ёфтаанд. Онро эҷодкорона тавре тасвир созед, ки зебӣ ва нафосати манзараи кўҳсор халалдор нашаванд.

ДАРСИ 42

АЙЁНИЯТ БАРОИ ДАРСИ ЗАБОНИ МОДАРӢ “АБАК”

Аз картони нафис ё варақи албом чунин куттича-хоро созед (расми 1, 2).

Расми 1

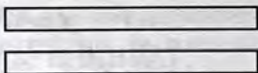

Расми 2

Пас бо ёрии қалам аз қоғази оддӣ ё газета ду даста тайёр кунед (расми 3, 4).

Расми 3

Расми 4

Акнун лентачаи коғазине сохта дар рӯи он калима ё ҳиҷоҳои даркориатонро сабт созед (расми 5).

ДО НО, НО ДОН

Расми 5

Дар охир аз расмҳои зерин истифода бурда, қисмҳои ҳоро ҷо ба ҷо созед.

Ҳангоми тоб додани дастаҷаҳо навиштаҳои лента аз дарича намоён мешавад.

ДАРСИ 43 **ШИНОСОӢ БО РАССОМ**

Шумо номи Мирзороҳмат Олимовро шунидаед. Ӯ яке аз ҳунармандони бузурги санъати наққошии тоҷик аст. Вай дар Хуҷанди бостонӣ таваллуд шудааст. Манзараҳои шаҳри қадим, одамони гуногункасби он, анъана ва эҷодиёти халқӣ дар қалби ҷавон ҳисси муҳаббат ба санъатро бедор сохт. Мирзороҳмат аз овони ҷавонӣ

дар ороиши нақшу нигори биноҳои гуногуни ҷумҳури фаъолона ширкат варзида, саҳми босазое гузоштааст.

Солҳои зиёд М. Олимов дар ҳунаристони зебои Душанбе ба ин касби боифтихор машғул буда, шогирдони зиёдеро тарбия кардааст, ки алҳол ҳама ҳунарманди маъруфанд.

Нақшоҳои эҷодкардаи Мирзораҳмат хеле рангину пурмазмун мебошанд. Дар маърази композицияи он гулҳо, баргҳо, паррандагон дар ҳамбастагӣ аз истифодаи рангҳо хеле ҷолиб нигораш ёфтаанд.

ДАРСИ 44

ТАСВИРИ РАСМИ ЗАРҶО

Ба болои миз ё дар ҷои дигар зарфи дилхоҳатон (кӯза-ча, сатилча, сабадча ва ғайра)-ро гузошта тасвир созед.

ДАРСИ 45

СОХТАНИ МОДЕЛИ АВТОМОБИЛ

Шумо тамғаи кадом автомобилҳо (Краз, Белаз, Маз, Волга, Москвич ва ғайра)-ро медонед?

Дар кадоми онҳо бештар савор шудаед?

Дар сохтмонҳо кадом автомобилҳоро бештар ба кор мебаранд?

Падар ё бародари кӣ ронанда аст ва дар хусуси кори онҳо чӣ медонед?

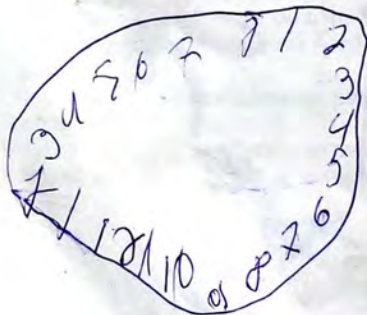
Расми автомобилро аз назар гузаронда қисмҳои ба ҷашм намоёнро номбар кунед (*расми 1*).

Расми 1

Аз қуттиҳои холии ғӯгирд истифода бурда, ба автомобили дар расм монанд мошинча соzed: Ду қуттӣ ба сифати кабин як то ба сифати мотор, аз ҷӯбчадонаш соғуи онро сохтан мумкин аст.

кин аст. Ҳангоми офаридани расми ҳайвонот ва паррандагон кӯшиш кунед, ки дар симои ҳайкалчаҳои худ хулқу атвори қаҳрамонони афсонаҳо баръало назаррас бошанд.

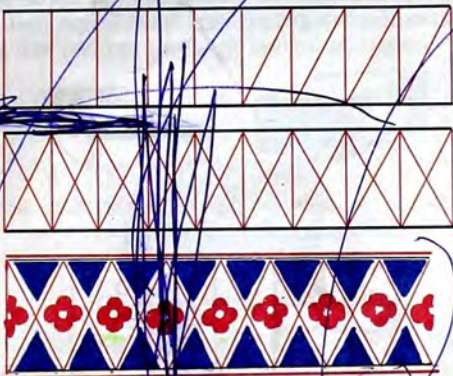

ДАРСИ 48

НАҚШУ НИГОРИ МИЛЛӢ

1. Омӯзиши танзими тақсими баробар.
2. Кашидани тарзи элемент бо ҳаракати яктарафа ва вазни роҳи якхела.

3. Ба воситаи ҳаҷо пайваст намудани элементҳо.
4. Бо рангҳои муносиб ба анҷом расонидани ороиш.

Чунин наққоширо дар матоъ тасвир намуда, онро гулдӯзӣ кунед.

ДАРСИ 4 СОХТНИ ҚОЛИБҲО

Қолибҳоро аз қисмҳои гуногун сохтан мумкин аст:

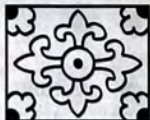
1. Картошкаи начандон калонро гирифта, онро ба ду ҷисса ҷудо карда, дар сатҳи болои яке аз қисмҳо бо қалами ранга квадратчаро таовир мекунем ва пас он тарафҳои ишорашударо бурида қолибро ҳосил мекунем.

Бо ёри қолиби ҳосилкардамон дар мавридҳои расм-кашӣ, метавонем муқоваи албом ва ё ашёҳои дилхоҳамонро ба тариқи зерин оро диҳем; Бо муқалам ба рӯи қолиб ранги интихобиамонро молида, пас вайро пай дар пай дар рӯи ҷисмҳо (масалан муқоваи албом) зер мекунем

Аз резин низ қолибҳоро сохтан мумкин аст. Масалан, дар чунин шакл:

ДАРСИ 50

АЙЁНИЯТ БАРОИ ДАРСИ ТАБИАТШИНОСӢ

I. Аквариум. Аквариумро ин тавр созад.

1. Интихоби қоғазҳои ранга ва аз онҳо тайёр кардани қисмҳо (расми 1).

Расми 1

2. Ҷобаҷогузори қисмҳо ва сохтани аквариум (расми 2).

Расми 2

II. Чангалзор. Дар ҳаҷми андозаи зерин муқоиса намоед (расми 3).

Расми 3

Аз андозаҳои додашуда истифода бурда, расми бешаро тасвир созед (расми 4).

Расми 4

Акнун қисмҳоро ҷо ба ҷо гузошта чунин айёният созед.

ДАРСИ 51

НИГОҲУБИНИ РАСТАНИҲОИ ХОНАГӢ

Табиист, ки ниҳолчаҳои кӯчат кардаи Шумо аллакай қомат рост кардаанд. Минбаъд кӯшиш кунед, ки ба ниҳолчаҳо ҳамеша нурҳои офтоб расида тавонанд. Инчунин беҳи ҳар як ниҳолчаро нарм карда об диҳед.

Бо мақсади муайян кардани сабзиши ниҳолчаҳо дар ҳар як тӯбак ченчӯбе гузored ва муайян намоед, ки ҳафтае онҳо чанд мм ё см қад мекашанд.

Ченчӯбҳоро ин тавр сохта истифода бурдан мумкин аст (расми 1, 2).

Расми 1

Расми 2

ДАРСИ 52

ТҶҲҲА БА РҶЗИ АРМИЯ

Рӯзи ташкилѐбии Армияро ба воситаи кинои телевизор тамошо кунед.

Корнамоиҳои вайро дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ аз хотир набароред.

Шумо имконият доред, ки навбати аввал қаҳрамонону иштирокчиѐни ҷанг, пас падару бародаронатонро ба рӯзи идашон бо тӯҳфаи худ табрик созед.

Тӯҳфаи 1

Тӯҳфаи 2

Инчунин имконият доред бо ёрии қисмҳои табиӣ тӯҳфаи дилхоҳатонро созед.

ДАРСИ 53

СОХТАНИ БОЗИЧАҶО

Ба мақсади ёри ба боғча шумо имконият доред барои хурдтаракон бозичаҳои дилхоҳ созед.

1. Бодбарак

Бодбаракро дар шакли гуногун сохтан мумкин аст.

ШАКЛИ I. Интиҳоби порчаи қоғаз ва ба шакли квадрат даровардани он (*расми 1*).

Расми 1

2. Аз гӯшаҳо ба марказ гузаронидани хатҳои буриш (*расми 2*).

Расми 2

3. Пайваст кардани гӯшаи 1, 3, 5, 7 ба марказ ва рӯи ҳам ширеш кардани онҳо

4. Пайвасти бодбарак ба даста (*расми 3*).

Расми 3

ШАКЛИ II. Шакли дуоми бодбаракро аз чӯбу коғаз ин тавр сохтан мумкин аст: 1. Интихоби тасмачаҳо (расми 1).

Расми 1

2. Қат карда аз байни якдигар гузаронидани онҳо (расми 2).

Расми 2

3. Интихоби даста ва ба он гузоштани бодбарак (расми 3).

Расми 3

1. Бозичаҳо бо ёрии сим (аробача)

2. Симро интихоб карда онро дар шакли доирача часпонед (расми 1).

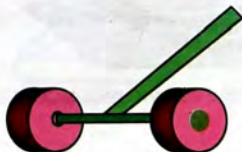
Расми 1

3. Акнун нӯги он симро аз байни доирача гузаронда баъди 10 сантиметр боз чарх занонед (расми 2).

Расми 2

Дар охир ба он дастача созед (расми 3).

Расми 3

ДАРСИ 54

МОДЕЛИ КИШТӢ

Соли гузашта бо воситаи шаклҳои геометрӣ чунин киштича сохта будед:

Акнун метавонед аз материалҳои табиӣ чунин киштича созед.

1. Пустлохи дарахт

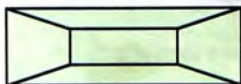
2. Тахтача

3. Пучоқи чормағз

Шакли 2. Киштиро аз рӯи нақша сохтан қулай аст (расми 1, 2).

Расми 1

Расми 2

ДАРСИ 55

ТАСВИР АЗ РҶИ МАВЗҶҶҶҶҶ

Маконеро интихоб намоед, ки дар он ҷо падару модаратон меҳнат мекунанд. Масалан, боғот, ферма, устохона, фабрикаю завод ва ғ.

Акнун як лаҳза гӯшаи он манзараро ба хотир оварда, онро тасвир созед (расми 1, 2).

Расми 1

Расми 2

ДАРСИ 56

КОРҲОИ ОРОИШӢ

Бо ёрии қолибҳои ҳосилкардаатон дар рӯи албом шаклҳои зеринро тасвир намоед (расми 1).

Расми 1

Дар ҳолати набудани албом, шумо имконият доред, ки мустақилона онро тайёр намоед. 1. Аз картони гафс чунин муқова созед (расми 2).

Расми 2

2. Аз қоғази оддии хатнависӣ мувофиқи андозаи муқова якчанд (10 дона) порча гиред (расми 3).

Расми 3

3. Варақоро болои ҳам байни муқоваҳо гузошта дар фосилаи 5-мм сӯрохиҳо гузоред (расми 4) ва пас аз онҳо сим гузаронед.

Расми 4

Рӯи муқоваро бо хоҳиши худатон оро диҳед, масалан ин тавр (расми 5).

Расми 5

ДАРСИ 57 ЧАСПОНИДАНИ ТУГМА

Як порча матоъ гиред (расми 1).

Расми 1

Ба он тугмаеро гузошта аз зери матоъ сӯзан (бо ришта ба боло) гузаронед (расми 2).

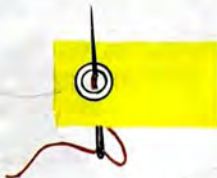
Расми 2

Сӯзанро аз сӯрохии дуҷум ба зер гузаронед (расми 3).

Расми 3

Акнун дар байни сӯрохиҳо донаи гӯғирдро гузошта корро идома диҳед (расми 4).

Расми 4

ДАРСИ 58-59

ТАСВИР ДАР МАВЗӢИ АФСОНАӢОИ ДӢСТДОШТА

Дар мавзӯи афсонаҳои дӯстдоштаатон расм кашед. Ин расмҳо ба шумо барои расми афсонаи дӯстдоштаатонро тасвир намудан ёрӣ мерасонанд.

Шумо чунин тарзи эҷодкориро аз коғази ранга фигураҳои алоҳидаро бурида барои ороиши оппликация ё ки аз пластилин композитсияи рангинро тартиб диҳед, ки тасвир рангину бой, холибу назаррабо шавад.

ДАРСИ 60

СОХТАНИ БОЗИЧАҶО БАРОИ КҶДАКОНИ БОҶЧА

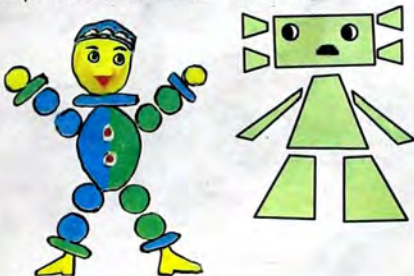
Оё шумо медонед, ки ба додаракону хоҳараконантон бештар кадом бозичаҳо маъқуланд?

Масалан, бо ёрии қуттиҳои холигаштаи гӯгирд чунин бозичаҳоро сохтан мумкин аст:

1. Автомобил

Қуттии якум ба сифати мотор, дуум ва сеюм кабин, чорум қисми қафо, тугмачаҳо ба сифати чарх. Мустақилона бозичаҳои зеринро созед:

ДАРСИ 61 ШИНОСОӢ БО МАРДИ ҲУНАРМАНД

Алиаҳмади Вахонӣ дар яке аз ноҳияҳои кӯҳистони Бадахшон ба дунё омадааст. Ҳунари наққоширо Алиаҳмад дар зодгоҳаш Ямг аз хешовандонаш омӯхтааст. Дар ин деҳа бисёр мутрибон, ҳофизон, шоирон ва наққошон зиндагӣ мекарданд. Алиаҳмад дар наққошиҳои композицияи хеле бою рангинро моҳирона истифода бурдааст. Дар бисёр наққошиҳои ӯ тасвири хатҳои сарбастаи мавҷнок корбасти шудаанд.

Алиаҳмад ҳамчун наққош дар ороиши хонаҳои зодгоҳаш корҳои зиёдеро анҷом додааст. ӯ дар рӯи сангҳои мрамор ва лочувард хунари баланди худро ба кор бурдааст. Ин аст, ки муҳаббати саршор нисбати санъати наққошӣ ва заҳмати эҷодкорӣ бо мурури замон Алиаҳмадро сазовори ҳурмати эҳтироми умум гардонид.

ДАРСИ 62-63

КРАНИ БОРБАРДОР

Муайян кунед, ки дар маҳалли шумо кадом намуди кран кор мекунад (расми 1, 2).

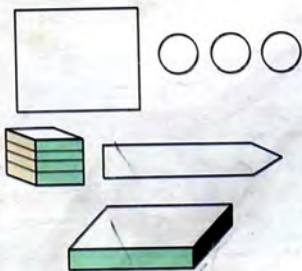
Расми 1

Расми 2

Кран кадом корро ичро мекунад? Онро дар чӣ гуна
ҷойҳо ё сохтмонҳо ба кор мебаранд?

Падар ё бародари кӣ кранчӣ ҳаст? Кран меҳнати
инсонро чӣ тавр осон мекунад? Қисмҳои асосии кранро
номбар кунед. Бо ёрии сим чунин кран созед (расми 3).

Расми 3

Онро бо ёрии қоғаз ин тавр сохтан мумкин аст:

1. Сохтани қисми тақягоҳӣ

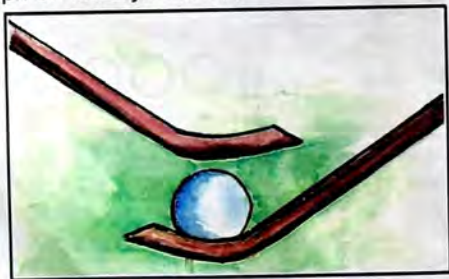
2. Тирчӯб (стрела)
3. Таҳкурси бо чархҳо
4. Санғҳои вазн
5. Танобҳо (трос)

Аз расмҳо истифода бурда мустақилона кран созед.

ДАРСИ 64

ЭҶОДКОРӢ ДАР МАВЗӢИ ҶАВГОНБОЗИИ МИЛӢ

Ҷавгонбозӣ яке аз бозиҳои қадимтарин ва дӯстдош-татарини халқи мо ба ҳисоб меравад. Чунин тарзи бозӣ дар бисёр деҳаҳо дар байни наврасон алҳол вуҷуд дорад. Дар вақти тасвир намудан аввал шакли хомакиро бо хатҳои мулоим ишора намоед, сипас тарзе тасвир созед, ки композитсияи бою рангини ҷавгонбозон дар расм баръало таҷлил ёбад. Акнун ба кори наққошӣ ва рангубори он машғул шавед.

ДАРСИ 65

СОХТАНИ ЗАРҶО БО УСУЛИ ОҶАР ДОДАН

Ба зарфе об гирифта дар он порчаҳои коғазӣ тунук ва рӯзномаро омехта кунед (расми 1).

Расми 1

Акнун зарфи дилхоҳатонро ба рӯи дигар (баръало) гузошта дар сатҳи рӯи он порчаҳои намнокшударо як қабат гузоред (*расми 2, 3*).

Расми 2

Расми 3

Пас ба рӯи қабати гузоштаатон ширеш молида боз як қабат коғазпора гузоред. Аз болои он боз ширеш ва коғаз... Ин амалро то ҳолати 6-8 қабат шудани коғаз давом диҳед (*расми 4*).

Ҷисми ҳосилкардаатонро то пагоҳ нигоҳ дошта, пас қабати ҳосилшударо аз зарф ҷудо созед (*расми 5*).

Расми 4

Расми 5

Зарфи ҳосилкардаатонро рангу бор карда бо гулҳои дилхоҳатон оро диҳед (расми 6).

Зарф

Расми 6

ДАРСИ 66-67

РАНҶОИ ОРОИШӢ ДАР НАҚШУ НИГОР

Зебоии ороиши нақшу нигор вобаста ба ҳамбастагии ранг-ҳо аст. Ин гуна рангҳои баланди бо ҳам мувофиқро шумо дар наққошиҳои Тоҷикистон дида метавонед. Дар мавриди иҷро намудани нақшу нигор рангҳои мувофиқро дар расм истифода баред. Акнун бо рангҳои ҷилодеҳ нақшу нигорро оро диҳед.

Чунин тарзи нақшу нигорро аз тасаввурот тарзе тасвир созед, ки ҳунари эҷодкорию шумо ба чашм бирасад.

ДАРСИ 68

ТҶҲҲА БА ИДИ ЗАНОН

ТҶҲҲАҲО гуногун мешаванд. ТҶҲҲАИ беҲТАРИН тҶҲҲАЕСТ, ки шумо онро ба дасти худ сохтаед.

ДухтарчаҲО имконият доранд рӯймолчае гулдӯЗИ карда ба он хотири модарашонро шод гардонанд (расми 1).

Расми 1

ПисарчаҲО бо маҲсули дасташон, бозичаю мошинча, дафтарчаю китобчаҲО метавонанд табрик созанд (расми 2).

Расми 2

ДАРСИ 69-70

ДУХТАНИ РҶЙМОЛЧА

Рӯймолчаҳои дар расм тасвирёфтaro аз назар гузаронед (расми 1).

Расми 1

Дар рӯи матои интихобкардаатон чунин нақшу нигодро тасвир карда пас гулдӯзӣ кунед.

Чунин амалҳоро дар хона идома диҳед.

ДАРСИ 71

НАҚШУ НИГОРИ МИЛЛӢ

Нақши дар рӯймолча офаридаатонро ба нақши девор муқоиса кунед (расми 1, 2).

Нақшҳои девори хона, чойхонаю ошхонаҳо, қасрҳои маданият, музей ва ғайраро ба хотир оварда, мустақилона нақш офаред. Ба мақсади ёри аз ишораҳои зерин истифода баред.

Расми 1

Расми 2

ДАРСИ 72

КОШТАНИ ТУХМИҲО ВА НИГОҲУБИНИ ОНҲО

Дар маҳали шумо кадом растаниҳо мерӯянд?
Оё вақти кишта тухмиҳоро муайян карда метавонед?

Мавриди киштукор аз кадом навъи поруҳо истифода бурдан мумкин аст? Тухми зироатҳоро чӣ тавр ба гурӯҳҳо ҷудо мекунад? Супориши 1. Тухмиҳоро интихоб намоед, ки коштани онҳо ба шароити маҳаллатон мувофиқ бошанд.

2. Замини киштро аз баргу пояи растаниҳо тоза намуда, пас ба кишт шурӯъ намоед.

3. Ёри хонандагони синфҳои болоиро дар кори нарма кардани замин аз хотир фаромӯш накунад.

4. Олотҳои кориро мувофиқи ҷисм ва синну солатон интихоб намоед.

5. Пеш аз ба кор шурӯъ намудан ба звеноҳо (бо маслиҳати муаллим) ҷудо шавед. Натиҷаи коратонро аз рӯи ҷадвали зерин ба ҳисоб гиред.

Номгӯи растанӣ	Вақти кишт	Номгӯи ғизо	Обу ғизо	Ҳосил
Тухмии	21. III. 2000	Поруи	Обу ғизо	Тирамоҳ

ДАРСИ 73

НИГОҲУБИНИ РАСТАНИҲО ВА САБЗАВОТ

Муайян намоед, ки дар қитъаи интиҳоб кардаатон кадом растаниҳо ва сабзавот кошта шудаанд ва талаботи онҳо нисбат ба обу ғизо чигунаанд?

Қадам рӯз ба сабзавот додани обро қулайтар ме-донед ва чаро? Истифодаи кадом намуди порухо (органикӣ ё минералӣ)-ро афзалтар ме-донед?

Қадам сабзавот аз хунокии (-1°) начандон зиёдтар зарар мебинад ва онро чӣ тавр муҳофизат бояд кард?

Супориш: 1. Вақти коштан, обу ғизодиҳӣ, нармкунӣ ва хишовои сабзавотро ба ҳисоб гиред.

Муайян кунед, ки кадом тадбири шумо (дар гармӣ ё мӯътадил додани об, истифодаи порухо ва ғайра) фоиданоктар аст.

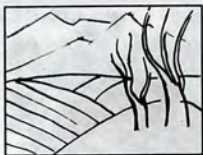
Ҳонандагон машғули парвариши рустаниҳо.

ДАРСИ 74

ТАСВИРИ МАНЗАРАИ БАҲОР

1. Моҳирона тасвир кардани шакли умумии хақиқо:
2. Тасвир намудани манзара. Бо элементҳои лозимӣ ганӣ гардондани тарзи алоқамандии композитсия.
3. Интиҳоб намудани рангҳои шинам ва истифодаи онҳо.
4. Самти рушной ва торикиро дар расм тасвир намудан.

ДАРСИ 75

СОХТАНИ ЗАРФҶО

Бо мақсади сохтани зарфи дилхоҳ пеш аз ҳама масолеҳи онро ба чунин шакл даровардан даркор аст (1).

Расми 1

Пас онро вобаста ба шаклу андозаи маснуоти сох-

ташаванда тағйир медиҳем. Масалан, барои сохтани косачаю пиёла ин тавр (расми 2).

Расми 2

Дар охир зарфҳи сохтаамонро ин тавр оро додан лозим аст (расми 3).

Расми 3

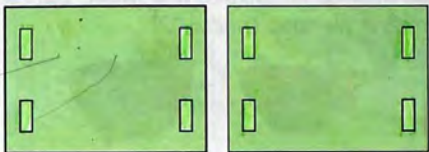
ДАРСИ 76

СОХТАНИ ЧУЗЪГИР БАРОИ ЧАМЪ ОВАРДАНИ БАРГУ ПОЯИ ГИЁҲҶО

Шумо имконият доред чузъгирҳои гуногуншаклу гуногунҳаҷм созед. Шакли I.

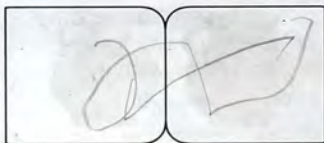

Чунин (расми 1) чузъгирро ин тавр сохтан мумкин аст;

Расми 1

1. Интихоби картони тунук барои муқова (расми 2).

Расми 2

2. Интихоби варақҳо ва дар онҳо ҷой додани бар-
ғҳо (расми 3).

Расми 3

Шакли 2. Ду порча картони муқаррариро интихоб
карда онҳоро ин тавр сӯрох кунед (расми 4).

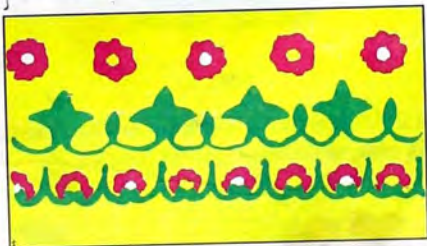
Акнун аз сӯрохиҳо тасмачаҳои матогин гузаронида
чунин ҷузъгир созед:

Расми 4

ДАРСИ 77 **КОРҶОИ ОРОИШӢ**

Аз гулҳои гуногун ва баргҳо ба шакли силсила ба-рои ороиши наққошӣ буред. Сипас онҳоро бо тартиб ба варақи ранга часпонед, қолиб ба вучуд меояд. Дар поёни он аз қоғази маҳин буридашудаи ранга шилшила сохтан мумкин аст.

ДАРСИ 78 **СӢЗАНГИРАК**

Сӯзангиракро дар шаклҳои гуногун сохтан мумкин аст. Шакли 1. Картони тунукеро интихоб қарда дуқат кунед (расми 1).

Расми 1

Пас ба андозаи он матои махмалиноро интихоб карда ба қисми доҳили вай васл карда аз канораҳо кӯкдӯзӣ кунед (расми 2).

Расми 2

Шакли 2. Матои дилхоҳатонро интихоб карда, онро бо пахта ба шакли болишт дӯзед (расми 3).

Расми 3

Шакли 3. Матои интихоб кардаатонро дар сурати қисме дароварда пас бо ёрии пахта корро идома диҳед.

ДАРСИ 79

ҲУНАРҲОИ НАҚШУ НИГОР

Дар дарси гузашта бо намунаҳо аз наққошии гулҳо ошно шудед. Дар ҳунарҳои наққошӣ аз гулҳо ва аз зебоиҳои он фаровон истифода шудааст. Ин наққоширо дар шакли давра тарзе тасвир созед, ки шакли гулҳоро дарбар гирад. Сипас онро бо рангҳои сурх, кабуд, бунафш ва намуди рангҳои дигар ороиш бидиҳед.

ДАРСИ 80

ТАСВИР АЗ АСЛ-ПИЁЛА

Бо ёрии хати ёрирасон нишон додани шакли асосии ашё. Расмро тарзе тасвир намоед, ки ҷойгиршавӣ, фарқияти андоза дар расм аниқ карда шавад. Акнун кӯшиш кунед, ки тавассути рангҳои нафис ороиши тасвирҳо зебою рангин бароянд.

ДАРСИ 81

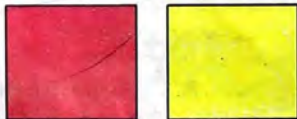
СОХТАНИ МОДЕЛИ ПАРАШЮТ

Кӣ парашютро дидааст?

Кай ва дар кучо онро ба кор мебаранд?

Парашютро аз чӣ месозанд? Онро бо ёрии коғаз ин тавр сохтан мумкин аст.

1. Интихоби коғази квадратшакл ва дар он ишорат кардани хатҳои қатшаванда (*расми 1*).

Расми 1

2. Буридани қисми қатшуда аз рӯи хати бурриши доирашакл (*расми 2*).

Расми 2

3. Интихоби риштаҳо ва пайвасти онҳо (расми 3).

Расми 3

ДАРСИ 82

НИГОҲУБИНИ САБЗАВОТ

Нигоҳубини растаниҳои қитъаи ба ўҳда гирифтаатонро идома диҳед.

Ба ҳисоб гиред, ки чанд маротиба беҳи ниҳолҳоро нарм карда чӣ гуна физо додед.

Мушоҳида карда ба ҳисоб гиред, ки кадом сабзавотҳо нисбат ба об эҳтиёҷи зиёд, кадомаш нисбатан камтар ва кадомашон талаботи ниҳояд кам доранд.

Инчунин эҳтиёҷи растаниҳоро нисбати рӯшноӣ аз хотир набароред.

Муайян кунед, ки кадом растаниҳо аллакай ҳосил додаанд ва кадомашон минбаъд пухта мерасанд.

Оё аз маҳсули заҳмататон ошхонаи мактаб фоида мебинад ё не?

ДАРСИ 83

САЙРИ САҲРО

Ба талу теппаҳои атроф назар андозед. Замин чӣ гуна “либос пӯшидааст?”. Дарахтон чӣ тавр рангашонро тағйир додаанд?

Манзараи мушоҳида кардаатонро тахминан аз рӯи тартиби зерин тасвир кунед.

1. Тасвири шакли умумӣ.
2. Нишон додани манзараҳои алоҳида, аз ҷумла дарахтон.
3. Рангу бори манзара.

Расми 1

Расми 2

Расми 3

ДАРСИ 84

ТАСВИРИ РАСМ ДАР МАВЗЌИ: «ДАРАХТ МЕВА (ВЌРА) МЕБАНДАД»

Ба олами атрофамон назар кунед. Оё мушоҳида кардаед, ки дарахтон чӣ гуна гул карда ғӯра мебанданд?

Дар маҳали шумо кадом меваҳои пешпазакро دیدан мумкин аст? Ғӯраи он меваҳо чӣ гунаанд ва баъди пухтан кадом рангро мегиранд. Аз рӯи тартиби зерин шохчаи мевабастаеро тасвир созед.

1. Ба тарзи умумӣ ишора намудани тариқи ҷойгиршавии расм дар рӯи қоғаз.

2. Дуруст ҳис намудани ҳаракатҳои фарқшаванда дар шохчаҳои дарахт.

3. Бо мӯқалам ё қаламҳои ранга оро додани тасвир.

ДАРСИ 85-86

СОХТАНИ ҲАЙКАЛЧАҲО ВА БОЗИЧАҲО

Аз гил ҳайкалчаҳо ва бозичаҳои гуногун созад. Ҳайкалчаҳо ва бозичаҳоро аз лундаи яклухт ва чузъҳое сохтан мумкин аст. Баъди сохтани ҳайкалчаҳо, бозичаҳо онро хушк кунед. Сипас бо рангҳои сурх, бунафш ва дигар ранг ороиш диҳед.

ДАРСИ 87 **ГУЛДҶЗӢ**

Нақшу нигори домани куртаи чаканро аз назар гузаронида яке аз нишонаҳои нисбатан соддатарро гулдӯзӣ кунед.

Писарон имконият доранд, чунин нақшу нигорро дар рӯи коғаз бо ёрии рангҳои моеъ тасвир созанд.

ДАРСИ 88 **ТАСВИРИ САБЗАВОТ**

Баъди нигоҳубини растаниҳо намунае аз онҳоро интихоб карда дар синф расмашонро тасвир созед.
Тартиби иҷрои супориш:

ДАРСИ 89

СОХТАНИ МИЗУ КУРСӢ

Шумо бо ёрии қуттии гӯгирд аллақай мизу курсӣ сохтаед. Масалан онҳоро ин тавр сохта будед (расми 1, 2).

Расми 1

Расми 2

Акнун имкон доред онҳоро аз рӯи нақшаҳои зерин созед (расми 3, 4, 5, 6, 7).

Расми 3

Расми 4

Расми 5

Расми 6

Расми 7

ДАРСИ 90 **ТАСВИРИ РАСМИ КУРСӢ**

Курсичаи дар дарси гузашта сохтаатонро ба ёд биёред. Оё чунин курсича дар синфи шумо дида мешавад. Пас онро ба ҷои намоёне гузошта расмашро тасвир созед.

ДАРСИ 91-92 **ТАСВИРИ ФАСЛҲОИ СОЛ**

Гузашти айём ва омадани фаслҳои гуногуни сол низ дар муҳити табиат ва рангҳои он тағйиротеро ба миён меорад. Ба фаслҳои сол тавачҷӯх кунед. Сипас, фаслҳои солро аз тасаввурот тарзе тасвир кунед, ки ҳамбастагии рангҳо ба фаслҳо таҷассум ёбанд.

Расми 1. Зимистон

Расми 2. Баҳор

Расми 3. Тобистон

Расми 4. Тирамоҳ

ДАРСИ 93

ТАСВИРИ САБЗАВОТ

Ҳангоми тасвир намудани сабзавот кӯшиш намо-
ед, ки тарзи ҷойгиршавӣ ва зебогии асли дар рӯи қоғаз
акс гардад. Сипас, фарқияти тарафҳоро ба инобат ги-
ред. Самти ториқӣ ва рӯшноӣ бо рангҳои асли акс ёбад.

ДАРСИ 94-95

ТАСВИР АЗ АСЛ

Хонандагони азиз! Шумо бо баъзе тарзҳои расмкашии шинос шудед. Кӯшиш кунед, ки усусли дигари онро бимӯzed. Шумо нек медонед, ки агар ашё дар маърази нур қарор бигирад, он таҷалли хоҳад ёфт. Зеро нур боиси он мешавад, ки ранг ва ҳаҷми ашёҳо баръало назарнамо хоҳанд гашт. Ҳоло ба тасвири нуре, ки бар рӯи расмҳо омезиш ёфтааст диққат кунед ва дар мавриди марҳалаи баъдии он аз муаллими ҳунар раҳнамоӣ бихоҳед. Кӯшиш бикунед, ки расмҳо зебою рангин тасвир шаванд.

ДАРСИ 96-97

ТАСВИРИ МОҶИҶО

Дар расми зерин моҷиҷои гуногуншаклу гуногунранг кашида шудааст. Шумо метавонед аз тасаввуроти худ моҷиҷои гуногунро тасвир кунед, ки моҷиҷо дар аквариум ва ё ҳавз эҷодкорона акс гардад. Сипас бо ҳамбастагии рангҳо расмро тасвир созед, ки ҷиҳатҳои зебогии он таҷассум гардад.

Аз қоғази ранга чунин моҷиҷоро бурида, барои орош опликацияи рангиро созед.

ДАРСИ 98

ТАСВИР ДАР МАВЗӢИ МАНЗАРАИ МАКТАБ

Расмро аз тасаввуроти худ тарзе мунаққаш кунед, ки дар он анвои дарахтон, осмон, майдони варзиш, баҷаҳои хушҳол, бинои зебою рангини мактаб возеҳ ба назар бирасад.

Манзари гуногунрангро тамошо кунед.

ДАРСИ 99 **ШИНОСОӢ БО МАРДИ ӢУНАРМАНД**

Дар ин дарс шуморо бо наққоши бузургу мумтоз Ю. Баротбеков ошно мекунем. Баротбеков дар шаҳри бостони Ӣротеппа аз оилаи Ӣунарманд ба дунё омадааст.

Баротбеков Ю. ҳамчун наққоши кандакор дар байни мардум хело машҳур аст. Намунаҳо аз асари гаронбаҳои ин марди Ӣунарманд дар музейҳо ва китобхонаҳои ҷаҳон нигоҳдорӣ мешаванд. Вай нахустин шахсест, ки санъати ҳаққокии қадими замони суғдиёно аз нав эҳё сохта, бо нақшҳои зебову марғуби худ биноҳои тозабунёдро ороиш медиҳад.

Баротбеков дар наққошиҳои худ чеҳранигорӣ низ намудааст, ки кандакориҳои бою рангии миллимонро ба хотир меоранд. Ӣ шогирдони зиёдеро ба камол расонидааст, ки мисли устоди худ дар масоҷиду қасрҳо санъати волои кандакориро моҳирона ба кор мебаранд. Ва намунаҳои маҳсули заҳмати онҳо

дар музейҳо нигоҳдорӣ мешаванд. Зеро нақшу нигор яке аз санъатҳои дӯстдоштаи халқи мо ба шумор меравад.

Ва ин моро водор месозад, ки ҳанӯз аз давраи мактабҳои санъати зебою рангини халқомонро боз ҳам инкишоф диҳем.

ДАРСИ 100

ЧАМЪОВАРИИ ГИЁҲҶОИ ШИФОБАХШ

Дар маҳали шумо кадом намуди растаниҳои шифобахш мерӯянд?

Оё дар хусуси аҳамияти он гиёҳҳо шумо сухане шундаед? Кӣ гиёҳҳои шифобахши маҳаллашро номбар мекунад?

Вақти чамъоварию гиёҳро ба ҳисоб гирифта ба кор шурӯъ кунед.

Яке аз гиёҳҳои назаррасро интихоб намуда, расмашро тасвир созед.

Масалан, гули садбарг.

ДАРСИ 101

НАМОИШИ ҚОРҶО

Қорҳои беҳтарини дар давоми соли хониш иҷро кардаатонро бо ёрии муаллим намоиш диҳед. Намоишро дар долони мактаб ё синфхона худатон ташкил кунед.

Қорро ин тавр ташкил кардан мумкин аст; пеш аз ҳама қорҳои қоғазини ҳамворӣ ҳаҷман қалонро ба девор ҷой дода, ба зери онҳо (ғирдоғирди синфхона) миз-

хоро чой диҳед. Ба болои мизҳо корҳоро тавре чо ба чо гузored, ки завқи тамошобинро оварда тавонад. Навиштанни номи иҷрокунандаи корро аз хотир фаромӯш накунад.

Аз расми зерин истифода баред:

ДАРСИ 102

СУПОРИШҶО БА ТАЪТИЛ

Шумо таътили худро дар чойҳои гуногун мегузаронед? Яке дар лагерҳои истироҳатӣ, дигаре дар боғи кӯҳи камар, сеюмин дар хона ва ғайра.

Сарфи назар аз макони дамгириятон кӯшиш кунед, ки бо меҳнат кӯчаки худ ба оила ва ё колхозу корхона, лагеру завод, фабрикаю муассиса ва ғ. ёрии амалӣ расонед.

Инчунин аз хотир набароред, ки қитъаи дар мактаб буда низ ба ўҳдаи шумо мемонад. Метавонед бо навбат гулу гулзори ба зима гирифтаатонро нигоҳубин намоед.

Ниҳоят заруртараш он аст, ки ҳар як таҷрибаю мушоҳидаи иҷро кардаатонро ба дафтаре қайд кунед, аз натиҷаи он хулоса бароред.

Инчунин дафтар ташкил намуда (албом) дар он баргу пояи растаниҳоро нигоҳ доред.

Тасвири манзараҳои мушоҳида кардаатонро аз хотир набароред.

МУНДАРИҶА

1. Саёҳат	3
2. Корҳои ороишӣ	4
3. Шакли сӯробсозӣ бо ёрии ҷисмҳои табиӣ	5
4. Тайёркардани гушаи ситорача	6
5-6. Тасвири меваҳо ва баргҳо	8
7. Сохтани абаки математикӣ	8
8. Гулдӯзӣ дар рӯи матоъ	10
9. Тасвири манзараи фасли тирамоҳ	10
10. Меваю сабзавот	11
11-12. Тасвири парвози паррандагон	13
13. Аз ҷисмҳои табиӣ сохтани суроби ҳайвонот	14
14. Ҷамъовариҳои тухмиҳо	15
15. Нақшу нигори миллии дар рӯи матоъ ва гулдӯзии онҳо	16
16. Аломатҳои роҳ	18
17. Ҷароғаки роҳнамо	18
18. Ҷамъовариҳои ҳосил	19
19. Тӯҳфа ба калонсолон	20
20. Бо ёрии ришта сохтани шаклҳои дилҳо	20
21. Тасвири расм дар мавзӯи «Ҳосили фаровон»	22
22. Бофтани сабадча	22
23. Ба воситаи найчаҳо сохтани шаклҳо	24
24. Тасвири манзараи кишвари офтобӣ	25
25. Сохтани шакли суроби зарфҳо а нақшу нигори онҳо	26
26. Сохтани модели соат	27
27. Тасвири баргҳои заррин	29
28. Парвариши растаниҳои хонагӣ	30
29. «Мо тирамоҳро тасвир мекунем»	30
30. Метри қатшаванда	31
31. Тасвири эҷодкорӣ	32
32. Гулдӯзӣ	33
33. Театри лухтак	34
34. Тасвири хона ва деҳа	35
35. Ёрӣ дар ҷамъовариҳои ҳосил	36
36-37. Бозичаҳои ороишӣ	37
38. Сохтани лифофа	39
39. Аргунҷак	40
40. Шакли сӯробсозӣ аз сим	41
41. Тасвири манзараи кӯҳсор	43
42. Айёният барои дарси забони модарӣ «Абак»	43
43. Шиносой бо рассом	44
44. Тасвири расми зарфҳо	45
45. Сохтани модели автомобил	46
46-47. Ҷустуҷӯҳои тоза ва сохтани шакли паррандагон	47
48. Нақшу нигори миллии	48
49. Сохтани қолибҳо	49

50. Айёният барои дарси табиатшиносӣ	50
51. Нигоҳубини растаниҳои хонагӣ	51
52. Тӯҳфа ба рӯзи армия	52
53. Сохтани бозичаҳо	53
54. Модели кишти	55
55. Тасвир аз рӯи мавзӯҳо	56
56. Корҳои ороишӣ	57
57. Часпонидани тугма	58
58-59. Тасвир дар мазӯи афсонаҳои дӯстдошта	59
60. Сохтани бозичаҳо барои кӯдакони боғча	60
61. Шиносӣ бо марди ҳунарманд	61
62-63. Крани борбардор	62
64. Эҷодкорӣ дар мавзӯи чавгонбозии милли	64
65. Сохтани зарфҳо бо усули оҳардодан	64
66-67. Рангҳои ороишӣ дар нақшу нигор	66
68. Тӯҳфа ба иди занон	67
69-70. Дӯхтани рӯймолча	68
71. Нақшу нигори милли	68
72. Коштани тухмиҳо ва нигоҳубини онҳо	69
73. Нигоҳубини растаниҳо ва сабзавот	70
74. Тасвири манзараи баҳор	71
75. Сохтани зарфҳо	72
76. Сохтани чузъгир барои ҷамъ овардани баргу пояи гиёҳҳо	73
77. Корҳои ороишӣ	75
78. Сӯзангирак	75
79. Ҳунарҳои нақшу нигор	77
80. Тасвир аз асл-пиёла	77
81. Сохтани модели парашют	78
82. Нигоҳубини сабзавот	79
83. Саёри сахро	80
84. Тасвири расм дар мавзӯи: «Дарахт мева (ғура) мебандад»	81
85-86. Сохтани ҳайкалчаҳо ва бозичаҳо	82
87. Гулдӯзӣ	82
88. Тасвири сабзавот	82
89. Сохтани мизу курсӣ	84
90. Тасвири расми курсӣ	85
91-92. Тасвири фаслҳои сол	85
93. Тасвири сабзавот	86
94-95. Тасвир аз асл	87
96-97. Тасвири моҳиҳо	88
98. Тасвир дар мавзӯи манзараи мактаб	88
99. Шиносӣ бо марди ҳунарманд	89
100. Ҷамъоварии гиёҳҳои шифобахш	91
101. Намоиши корҳо	91
102. Супоришҳо ба таътил	92
Мундариҷа	94

Б. БОЙНАЗАРОВ, Д. ҲАЛИМЗОДА, Г. РАҶАБАЛИЕВА

САНЪАТ ВА МЕҲНАТ
БАРОИ СИНФИ 2

Муҳаррир **М. Умаров**
Муҳаррири техникӣ **Н. Шабля**
Рассом **Б. Бойназаров**

Б. БОЙНАЗАРОВ, Д. ХАЛИМЗОДА, Г. РАДЖАБАЛИЕВА

ИСКУССТВО И ТРУД
ДЛЯ 2 КЛАССА

Редактор **М. Умаров**
Технический редактор **Н. Шабля**
Художник **Б. Бойназаров**

95

95

Ба матбаа 20.09.2000 супурда шуд. Ба чоп 4.10.2000 имзо шуд.
Когази офсет №1. Гарнитурааш Arial. Чузъи чопй шартй 5,0.
Чузъи нашрию ҳисобй 1,025. Теъдоди нашр 120 000. Супориши № 113.

ЛР № 010162 от 03. 06. 97 г.

Отпечатано на производственно-издательском комбинате «Офсет».
660049, г. Красноярск, ул. Республики 51.
Тел. (3912) 23-36-81. E-mail: marketing@offset. krsn. ru

Диёри *по иборам* *Тоҷикистон*

